

KUNNSKAPENS LYS OG FRAMTIDENS MØRKE

«FREMtiden ER MØRK, som er det beste fremtiden kan være, tenker jeg», skrev Virginia Woolf i sin dagbok i januar 1915.¹ Dette var under den første verdenskrig, men Woolfs mørke er ikke en metafor for krigens desperasjon og depresjon. Det som ligger i mørke er også det ukjente, og i det uforutsigbare ligger det håp. Kanskje er det først når man innser begrensningene i menneskers utsyn og vidsyn at håpet om en bedre framtid kan oppstå? Det er i hvert fall slik Woolf-sitatet anvendes av den amerikanske essayisten Rebecca Solnit.² Hun kritiserer kausaltenkningen hun mener preger vår tid, hvor søken etter trygghet og forakt for uvisshet ikke får sin rettmessige plass i samfunnsdebatten eller i utformingen av politiske tiltak. Solnits kritikk hadde nok stått seg bedre om hun hadde tilføyd at samfunnsdebatten også trenger kunnskap, og etter min mening kan noenlunde sikker viten om et fenomen åpne opp for mer ydmykhet og mindre skråsikkerhet. Det er ved å vite noe at vi forstår hva som fortsatt befinner seg i mørke.

Både artikkelen til Brynjar Lia om kvinnelige medlemmer av «Den islamske stat» (ISIL), såkalte *Muhajirats*, og Rune Johan Krumsviks artikkel om at guttebarns sårbarhet, representerer et slikt kunnskapsgrunnlag.

Siden ISIL ble nedkjempet og mistet sine territorier, har det vært en pågående debatt om hva som skal skje med ISIL-kvinnene og deres barn som nå befinner seg i flyktningleirer under hva som omtales som grusomme forhold. Lias artikkel svarer på hvem disse kvinnene er, hva som var beveggrunnene deres for å dra, hvilken rolle de spilte i Kalifatet og hva vi ikke har sikker viten om. Kvinnene utgjorde omkring 14 prosent av de internasjonale rekruttene som anslås til å være mellom 37 000 og 41 000 personer, skriver Lia. Europeiske kvinner utgjør omkring halvparten av rekruttene, og 1023 kvinner kommer fra Vest-Europa. En av årsakene til den relativt høye kvin-

neandelen, hevder Lia, er at ISIL opprettet en stat hvor de trengte kvinner til å fylle bestemte roller. Statsdannelsen gjorde det mulig å opprettholde kjønnssegregeringen som anses som sentral for den konservative islam som ISIL tilhører, og denne praksisen fører til at en rekke arbeidsoppgaver bare kunne utføres av kvinner. Lia påpeker også at den store andelen ugifte menn skapte problemer på det lokale ekteskapsmarkedet, og dermed ble rekrutteringen av kvinner en prioritert oppgave. Men hvorfor reiser kvinner fra relativt likestilte land for å slutte seg til en ekstremt kjønnskonservativ bevegelse? Lias artikkel viser at ideologisk overbevisning og en pliktfølelse for Kalifatet er de mest sentrale grunnene. Ett av stridsspørsmålene omkring de kvinnelige internasjonale rekruttene mulige hjemkomst, er hvorvidt de i likhet med mennene deltok aktivt i kamphandlinger og eventuelle krigsforbrytelser. Lia understreker at det finnes en del dokumentasjon på at europeiske kvinnelige tilreisende var del av en politistyrke som passet på at kvinner overholdt de religiøse normene for oppførsel, men at «det mangler godt dokumenterte studier om ISILs kvinneavdelinger».

Rune Johan Krumsvik skriver seg inn i en annen opphetet debatt, om hvorfor gutter får dårligere karakterer enn jenter i alle fag bortsett fra kroppsøving. Han argumenterer for at det finnes en noenlunde faglig enighet om at gutter ikke fødes som det sterke kjønn, men er mer utsatt for flere sykdommer både prenatalt og postnatalt. Krumsvik viser til at spedbarnsdødeligheten økte blant guttespedbarn i etterkant av både terrorangrepene 11. september i USA og i Norge i etterkant av 22. juli. Det er selvsagt en uenighet om hva dette skyldes, men det er mulig å anta at biologisk og psykisk stress kan spille inn på gutters fødselsrate, skriver Krumsvik. Han setter disse funnene i sammenheng med at gutter gjennomsnittlig ligger bak jentene når det kommer til språkutvikling og kroppslig kommunikasjon. I tillegg viser forskning at gutter født sent på året og med foreldre med lav utdanning gjør det særlig dårlig på skolen. Krumsvik mener at de biologiske forklaringene må ses i sammenheng med sosiokulturelle faktorer, advarer mot en Matteus-effekt hvor små forskjeller blir forsterket fordi man lar gutter være gutter, og etterlyser mer kunnskap om hvordan skolen kan bidra til å gjøre noe med de systematiske kjønnsforskjellene.

Akkurat som Woolfs over hundre år gamle dagboknotat bringer med seg viten, viser Torberg Foss gjennom en lesning av Homers *Iliaden* og Simone

Weils fortolkning av den hva verket kan fortelle oss om krig og menneskelighet. I Weils lesning av *Iliaden* får hun fram at krig symboliserer menneskelig kraft og heroisk styrke og viljen til ødeleggelse av de andre og deres byer. *Iliaden* som verk får fram denne dobbeltheten, hevder Foss gjennom sin lesning av verket og av Weil. Kanskje kan dette være en påminnelse til den allerede nevnte debatten om ISIL-kvinnene og deres barns framtidige skjebne.

Det liberale demokratiets skjebne er tema for Simen Ekerns bokessay. Han har lest et knippe bøker som alle har som utgangspunkt at Francis Fukuyamas tese fra 1989 om at historien er slutt og det liberale demokratiet vant, tok grundig feil. Men hvorfor ble det slik? Ekern diskuterer ulike forklaringsmodeller, fra Roger Eatwell og Matthew Goodwin som mener at høyrepopulisme er et uttrykk for folks reelle bekymring for innvandring til franskmannen Raphaël Glucksmann, som oppfordrer til å skape en kollektiv bevegelse for vår felles framtid basert på økologi.

Petter Bae Brandtzæg tar for seg Jaron Laniers bok *Ti argumenter for å slette sosiale medier – Nå*. Dette er noe du burde gjøre for din egen del og samfunnets del, mener Lainer. Facebook og andre sosiale medier samler inn enorme mengder data om deg og forsøker så godt de kan å styre atferden din, påstår han. Brandtzæg, som selv har forsket på nordmenns bruk av sosiale medier, setter parentes rundt Laniers krisemaksimering. Han påpeker at selv om vi burde være på vakt imot store kommersielle selskapers innhenting av digitale data, har mennesker ofte mer motstandskraft og egenvilje i møte med mediers manipulering enn Lanier hevder.

Dermed kan vi sies å være tilbake ved Woolfs omfavnelse av det ukjente, nettopp fordi menneskers handlinger ikke kan forutbestemmes av verken algoritmene til Facebook eller av de beste vitenskapelige artiklene i verden. Det vi derimot har, er kunnskap som kan gi oss lys på veien mot det ukjente.

God lesning!

Hannah Helseth Ansvarlig redaktør

Noter

- 1 Woolf, Virginia (1979). *The diary of Virginia Woolf, Volume one 1915–1919*. London: Mariner Books.
- 2 Solnit, Rebecca (2017). *Men explain things to me*. Canada: Haymarket Books.